

STABILITY PACT

SOUTH EAST EUROPE COMPACT FOR REFORM,
INVESTMENT, INTEGRITY AND GROWTH



BOSNIA AND HERZEGOVINA ENTERPRISE POLICY PERFORMANCE ASSESSMENT

Prepared by

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT
AND EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT

SEPTEMBER 2003

Odjeljak 1

SUMARNI ZAKLJUCCI I PREPORUKE

1.1. Sumarni zaključci

Vlasti Bosne i Hercegovine (BiH) povećavaju nivoe pomoći sektoru MSP, potvrđujući njihov rastući značaj za ekonomiju zemlje. Ova politička podrškaje manifestovana u napretcima, kao što su:

- Kreiranje MSP orijentiranih organizacija na nivou Federacije BiH, Republike Srpske i Distrikta Brčko.
- Odobravanje Razvojnog Strateškog okvira i Međuvremenog Programa Strategije smanjenja siromaštva, koji oba imaju važan fokus na razvoj privatnog sektora.
- Nedavne zakonske i regulatorne promjene usmjerene ka pojednostavljenju i unapređenju poslovnog okruženja.

Ova Ocjena provođenja politike MSP (EPPA) ističe brojna pitanja politike, postavljena od strane vlasnika i menadžera MSP i bazira se na nedavno objavljenim izvještajima OECD-EBRD (2001, 2002). Ona identificira brojne potrebne akcije u namjeri da se nastavi sa već učinjenim progresom u unapređenju okruženja politike za MSP.

U skladu sa iskustvom u drugim zemljama u sličnoj fazi tranzicije u tržišno-baziranu ekonomiju, postoje pitanja koja se javljaju u odnosu na politiku implementacije. Trebat će uporni i odlučni naponi da bi se osiguralo da se implementacija sačuva na kolosijeku i održi impuls. Najbolji način da se ovo postigneje putem redovnih pregleda napretka da bi se dobila povratna informacija za identificiranje područja koja zahtijevaju obnovljeni fokus.

Glavna pitanja identificirana u ovoj ocjeni mogu se sumirati kao ona koja se odnose na:

- Efikasnu komunikaciju i savjetovanje sa MSP širom zemlje.
- Koordinaciju aktivnosti različitih tijela koja rade na podršci razvoju MSP.
- Smanjenje složenosti i osiguranje koherentnosti i konzistentnosti u politici, zakonima, uredbama, procedurama i programima podrške, naročito između poreske i razvojne politike.
- Izbjegavanje nepotrebnih promjena u zakonima, uredbama i programima da bi se olakšalo planiranje investicija.

1.2. Sumarne preporuke

U šest godina od rata, BiH se suočila sa brojnim tranzicijskim izazovima kao što je osnivanje i razvoj demokratskog društva, povratak izbjeglica i raseljenih osoba procijenjenih na 30% stanovništva (Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih BiH, 2002), u isto vrijeme sa tranzicijom u tržišnu ekonomiju. Međunarodna zajednica je odigrala važnu ulogu u posleratnom periodu, obezbjeđujući finansijsku podršku i "know-how" za kreiranje uslova za održivosti obadvaju, demokratskih i ekonomskih procesa.

Nedavno je Vijeće Ministara BiH prepoznalo rastući značaj MSP za ekonomiju. Njegovo nastojanje da razvije stabilan okvir za razvoj MSP rezultiraloje usvajanjem Okvira za razvojnu strategiju (2003-2006) u martu 2002. Isto tako, Međuvremeni Program Strategije za smanjenje siromaštva (PRSP) predviđa poduzetničku zemlju gdje ekonomski razvoj neće više ovisiti o međunarodnoj pomoći.

Ključni stub Okvira Razvojne strategije je da poveća udio privatnog sektora u Bruto-društvenom proizvodu (GDP), koji trenutno iznosi oko 35% (Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, 2002). Da bi se ovo postiglo, ključno će biti dostići i održati makroekonomsku stabilnost, ubrzati proces privatizacije, reformirati finansijski sektor i uspostaviti povoljno okruženje za investiranje. Da bi Strategija razvoja uspjela, Vlada će trebati uložiti ogroman napor u kreiranje pravilnog okruženja za procvat MSP. Razvoj MSP se trenutno odvija sporo, ometan brojnim političkim, institucionalnim i finansijskim barijerama, u najmanju ruku činjenicom da se okruženje sastoji od četiri nivoa vlade, poimenično: države BiH, Federacije BiH (F BiH), Republike Srpske (RS) i Distrikta Brcko (DB), od kojih svaka ima vlastite snage kreiranja politike i vlastitu zakonsku i institucionalnu infrastrukturu.

Ova Ocjena provođenja politike MSP (EPPA), proizvedena od strane OECD i EBRD, donosi na pažnju vlada brojne preporuke, bazirane primarno na informacijama i analizama perspektive MSP.

Institucionalni okvir

Koordinacija politike

- Koordinirati MSP politiku i strategiju na državnom nivou. BiH ima visoko fragmentiranu institucionalnu strukturu, koja znači da nijedna specifična institucija nije direktno zadužena za obezbjeđenje podrške razvoju MSP. Kreiranje Odjela za poduzetništvo u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, nudi izgled za homogenu strategiju, koordinaciju zakonodavstva koje se odnosi na MSP i dijalog sa MSP i drugim institucijama uključenim u njegovanje razvoja MSP. Finansijski resursi i ljudski kapital trebaju biti dovedeni u proporciju sa razmjerom zadataka s kojima se suočava ovaj novi Odjel.

Konsultacije

- Pokrenuti redovan i efektivan dvosmjerni dijalog između Vlade i poslovne zajednice. Konsultiranje sa poslovnim sektorom je dosada veoma slabo u BiH i MSP se osjećaju nemoćnim da utiču na MSP zakonodavstvo i politiku. Socio-ekonomsko vijeće u Federaciji BiH je jedan izuzetak, ali ima veoma daleku odgodu, sastalo se samo jednom do sada i ostaje da se vidi dali ono može biti važan dio značajnog partnerstva sa Vladom. U sferama politike kao što je poreska politika, novo zakonodavstvo i propisi koji utiču na biznise, urgentno je potrebno uvesti stalan, redovan mehanizam za konsultiranje sa Vladom i međunarodnim institucijama tražeći da podrže razvoj MSP i sektora poduzetništva.

Jedinstven ekonomski prostor

- Kreirati jedinstven ekonomski prostor u praksi, štoje moguće prije. Postojanje tri odvojene ekonomska entiteta (Federacija, Republika Srpska i Distrikt), sa njihovim nezavisnim i neusklađenim institucijama i zakonodavstvom za poslovne aktivnosti, kominovane sa postojanjem 10 kantona (u Federaciji) sa njihovim vlastitim institucijama i brojnim propisima važećim samo na njihovim teritorijama, predstavlja glavne prepreke zajačanje domaćeg tržišta i prostora za razvoj MSP.

Koordinacija inicijativa za razvoj poduzetništva

- Koordinirati MSP projekte i inicijative na nivou međunarodnih institucija/donatora. Različite organizacije su aktivne u polju ekonomskog razvoja, regionalnog i MSP razvoja. Projekti i inicijative su finansirani i nastaviti će biti finansirani, često sa nedovoljnim uzimanjem u obzir onog što se već dešava, naučenih lekcija iz prethodnih iskustava, finansijske održivosti, itd. Postoje dokazi dokazi rastuće koordinacije ovih aktivnosti, ipak, redovnije i efektivnije

koordiniranje, vođeno od strane Vlade, bi trebalo biti uvedeno kao urgentna stvar, naročito među ključnim institucionalnim igračima na nivou države/entiteta/distrikta, i uz predstavljanje iz poslovne zajednice.

Definicije i statistika

- Kreirati jasnu definiciju MSP, konzistentnu sa definicijom Evropske Komisije, primjenjivu na svim nivoima i za sva područja, uključujući oporezivanje i statistiku. Raspoložive statistike su slabe i nekoherentne, otežavajući određivanje odgovarajućih politika i ocjenu njihove efektivnosti.
- Sarađivati sa državnim statistikom i relevantnim ministarstvima u namjeri da se sistematično prikupe statističke informacije o sektoru MSP da bi se analizirali osnovni trendovi i odredili odgovarajući odgovori politike. Oboje mogu biti važni ciljevi za nedavno kreiran Odjel za poduzetništvo.

Predstavnička tijela MSP

- Kreirati Savjetodavno vijeće za MSP (ACSME) na državnom nivou i omogućiti mu da postane redovan forum za komunikaciju i konsultacije sa širokim opsegom MSP interesenata. Adekvatni resursi trebaju biti posvećeni u namjeri da Vijeće bude viđeno kao jedan efektivan MSP alat. Ovo bi imalo sinergijski efekat u smislu ubrzanja procesa kreiranja jedinstvenog ekonomskog prostora koordiniranjem interesa MSP i obezbjeđenjem za Vladu inputa i podataka o rezultatima za relevantne strategije, politike, zakone, propise, itd.
- Ocijeniti potrebu za obimnom mrežom privrednih komora (egzistira ukupno 19 privrednih komora na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta), kao i obrtničkih komora i samozaposlenih (slijedećih 19 njih će jednom biti kreirano). Ocjena bi trebala pokriti njihovu ulogu i usluge koje nude, kao i mogućnosti uvođenja dobrovoljnog članstva, kao u drugim zemljama jugoistočne Evrope.

Regulatorno okruženje

Registracija, odjava iz registra, pre-registracija

- Primijeniti sistem elektronske registracije firmi u sudovima, koji će pokriti cijelu zemlju.
- Uvesti jedinstven identifikacijski broj za svaki privredni subjekat, da bi se uštedilo na vremenu i troškovima poduzetnika pri davanju istih osnovnih informacija različitim tijelima.
- Ocijeniti, pojednostaviti i publikovati regulatorne režime koji utiču na fazu osnivanja biznisa.
- Isto vrijedi i za procedure pr-registracije i odjave privrednih subjekata. Raditi u smjeru smanjenja vremena i troškova potrebnih za ulazak i izlazak iz biznisa.
- Napraviti pomak prema stvaranju "One-Stop-Shop" (sve najednom mjestu) sistema kroz cijelu zemlju, kao u slučaju drugih zemalja jugoistočne Evrope kao štoje Rumunija (vidjeti OECD-EBRD, 2002).

Propisi

- Pripremiti listu poboljšanja za unaprijeđenja u smislu smanjenja i standardizacije procedura za MSP pri dobijanju dozvola, odobrenja, i uvjerenja i postaviti predodređene kratkoročne razmjere za svaku od procedura.

- Poduzeti korake da se osigura veći fokus na "proaktivan" i "omogućavajući" pristup uvođenjem principa "šutnjaje saglasnost" štoje prije izvodivo ("šutnjaje saglasnost" znači da tamo gdje relevantno javno tijelo propusti da odgovori u propisanom periodu, smatrat će se daje saglasnost dobijena).

Komunikacija sa interesentima za razvoj MSP

- Dati obećanje da će MSP interesenti biti konsultirani o zakonodavstvu i propisima koji se tiču malog biznisa prije nego su prijedlozi pretvoreni u zakon.
- Izgraditi djelotvornu saradnju između ključnih MSP interesenata i rasprostraniti informacije kroz web stranice i forume da se osigura da MSP budu svjesne zadnjih događaja i da mogu obezbijediti povratnu spregu.

Drnga podmčja za razmatranje

- Dozvoliti brzo rješavanje poslovnih sporova kroz "vansudska poravnanja".

Poreska politika za mali biznis

Principi politike

Ministarstva finansija u entitetima, u saradnji sa Uredom visokog predstavnika (OHR) i međunarodnom donatorskom zajednicom, trebaju raditi zajedno da bi osigurali da:

- Jednostavnost, stabilnost i jasnoća su postignuti u poreskoj politici.
- Fiskalna administracija je učinjena mnogo osjetljivijom za potrebama MSP sektora.
- Poreski zakoni i propisi su dosljedno i sasvim primijenjeni.
- MSP su mogućnosti da dobiju redovne, jednostavne i ažurne informacije koje pojašnjavaju poreski sistem da bi se povećao nivo transparentnosti.

Porez na dodanu vrijednost - PDV

- Uvesti PDV na državnom nivou u praksu štoje prije moguće (planirano za 1 Januar 2005).
- Postaviti period povrata PDV na međunarodni standard od mjesec dana.

Siva ekonomija

- Proširiti poresku osnovicu kao važno sredstvo borbe protiv utaje poreza i podrške integraciji sa finansijskim sistemom. Uvođenje PDV će biti važan korak u ovom procesu.
- Pojačati napore u prikupljanju zaostalih poreskih dugova, bez obzira na veličinu privrednog subjekta.

Finansijski instrumenti za rast novih i malih biznisa

Promovirati zdrav bankarski sistem

- Ohrabriti restrukturiranje/rekapitalizaciju banaka i stimulirati konsolidaciju. U oba entiteta (Federacija BiH (FBH) i Republika Srpska (RS)) najviše je sada privatnih banaka. Međutim, ozbiljna zabrinutost ostaje u pogledu kvaliteta njihovog portfolia i njihovog korporativnog upravljanja, naročito u pogledu banaka u RS. Vlade i bankarski regulatori trebaju se posvetiti ovim pitanjima, pošto ona obehtrabuju strane investicije i negativno utiču na poboljšanje

upravljanja rizikom. Likvidacija nesolventnih preostalih banaka u državnom vlasništvu je najviši prioritet u oba entiteta BiH. Restruktuiranje bankarskog sistema u RS je presudan korak u razvoju ekonomije tog entiteta.

Prodnbiti bankarsko posredovanje

- Pogurati reforme zakonodavstva i sudstva. Uprkos velikom broju banaka u BiH, bankarsko posredovanje ostaje nisko. Reforme zakonodavstva i sudstva su preduslov za povećanje posredovanja, poštoje trenutno nepouzdanost sudskog sistema smanjila vjeru kreditora u njihovu mogućnost da koriste sudski sistem u slučaju da iskuse sporove oko založnog prava i ugovora.
- Koristiti mikrofinansijske banke za novonastale biznise i banke koje su u odnosu sa EBRD kao modele za ostatak sistema. Promovirati proširenje proizvoda ponuđenih od strane banaka da bi se povećalo posredovanje. Ohrabriti banke da budu obazrivije u pogledu loše pokrivenosti novonastalih privrednih subjekata i da iznađu dodatne dugoročne izvore finansiranja kao što su dugoročni krediti za MSP.

Savjetodavne usluge ponuđene novim i malim biznisima

Dugoročni razvoj

- Dati prioritet podršci MSP kroz državnu politiku fokusiranjem na subvencionirane usluge poslovne podrške, naročito ciljajući na novonastale biznise. Dugoročno, konkurentno privatno pružanje poslovno-savjetodavnih usluga može smanjiti potrebu za vladinim ili donatorski finansiranim inicijativama. Međutim, ovo će se desiti samo ukoliko se postojeće inicijative fokusiraju na postizanje finansijske održivosti pružaoca usluga.

Koordinacija podrške

- Razmotriti preobilje postojećih i budućih inicijativa za razvoj poduzetništva od strane međunarodnih tijela.
- Graditi na skorašnjim inicijativama osiguranje koordinacije inicijativa kao što je povećanje opsega za finansijsku održivost.
- Osigurati veću razmjenu iskustava i informacija među relevantnim tijelima u entitetima.

Standardi kvaliteta

- Ocijeniti mogućnost kreiranja predstavničkog tijela za poslovno-savjetodavne usluge i konsultante kao način jačanja podrške i usluga, kao i osiguravanja koordinacije aktivnosti u korist privrednih subjekata. Ovo bi bio koristan korak ka podizanju standarda i pomoći procesu finansijske održivosti.
- Uvesti sistem certificiranja i akreditiranja savjetodavnih tijela da bi se postavili standardi kvaliteta i poboljšalo povjerenje u korisnost usluga. Vjerodostojno predtavnčko tijelo bi trebalo preuzeti brigu o certifikaciji i akreditaciji. Centri za poslovno savjetovanje bi trebali biti ohrabreni da razvijaju i publikuju prava kupaca, postavljajući opseg usluga, troškova i standarda kojih se obećavaju pridržavati. Poduzetnici trebaju biti bolje informisani o potencijalnim dobicima od primanja poslovnih savjeta prije nego bi mogli postati spremni da plate za njih.

Implementacija poslovnih inkubatora

Državna politika

- Razviti politiku koja se odnosi na poslovne inkubatore u BiH, uključujući odgovornost za implementaciju i osiguravajući srazmjerne domaće i međunarodne resurse za učinkovitu promociju poslovnih inkubatora.
- Rasprostraniti informacije i promovirati ulogu poslovnih inkubatora za BiH poduzetnike sa odjelima i ministarstvima privrede, kao i liderima poslovnih udruženja, kao što su privredne komore i druga.
- Razviti programe za obuku i obrazovanje menadžera poslovnih inkubatora da bi se osiguralo pridržavanje najboljih praksi zemlja u tranziciji i članica OECD zemalja.
- Ocijeniti mogućnost korištenja poslovnih inkubatora za podršku agrobiznisu i sektoru visoke tehnologije.
- Ocijeniti efektivnost i finansijsku održivost malih poslovnih inkubatora, manjih od 2,000 m².